

Torsdag med THORS

Hbl 10.9.81

ÄVEN DE STORA dik-
tarna kan göra sina språk-
liga misstag. Sålunda har
t.ex. Gunnar Ekelöf an-
vänt ordet "oskärad" i ett
sammenhang där han tor-
de ha avsett precis motsat-
sen... får vi veta i dagens
språktext.

Termerna **fana** och **flagga** är inte
liktydiga. Det karakteristiska för
flaggor är, att de kan **hissas**; **fanorna**
däremot är **fästa** vid stänger och **hissas**
inte, utan **höjs**. Allbekant är, att
flaggor **halas**, dvs. dras ner. Det går
inte med en **fana**, utan den **sänks**.

Det händer någon gång, att insän-
dare påpekar, att man inte kan "his-
sa fanor". Påpekandet är riktigt.
Ibland kan felet bero på, att ordet
fana används fel. Fanor brukas t.ex.
som symboler för truppavdelningar,
men också som igenkänningstecken,
t.ex. på hus, som ägs av föreningar.

□

En fråga med grammatisk prägel
är följande: "Man ser ibland för-
vånande superlativformer, t.ex. den
oböjda formen i följande citat:
Störst intresse ägnas åt... Kan man
verkligen få skriva så?"

Uttryckstypen **störst intresse**,
med oböjd superlativ, har på senare
år blivit vanlig, särskilt i Sverige,
men man ser den ibland också hos
oss. Den är kanske påverkad av det
allmänna uttryckssättet **mest intres-
se**. För min del anser jag, att uttryc-
ket **störst intresse** bör kunna god-
kännas. (Naturligtvis är också **det**
största intresset riktigt. Använder
man oböjt **störst**, så måste det
följande substantivet ha obestämd
form.)

Den frågande undrar också över
uttrycket "Vilket tycks vara viktig-
gaste". Det innehåller säkert ett
tryckfel. Det måste heta antingen
viktigast eller det viktigaste.

En frågande kommer med två
problem, som bägge gäller den
numera avlidne skalden Gunnar
Ekelöf. I en artikel heter det: "Ingen
kan lika bra svenska som Ekelöf
kan". Borde inte **kan** bytas ut mot
kunde? Mitt svar är ett tveksamt ja.
Visserligen brukas presens mycket
ofta om författarens prestationer i
skrift, t.ex. "Tegnér skriver i
Frithiofs saga...". Här beror pre-
sens på att vi fortfarande kan läsa det
som Tegnér skrev. Fallet med Eke-
löf kan vålla tvekan; å en sidan är
han som sagt död, å andra sidan
vittnar hans verk fortfarande om
hans språkliga genialitet. Men jag
föredrar i alla fall formen **kunde**.

□

Det andra spørsmålet gäller en
formulering i Ekelöfs dikt Samoth-
rake. Ekelöf skriver där: "huvudlös,
armlös/ändå en oskärad jungfru".
Men betyder inte **oskärad** "van-
helgad"?

Anmärkningen är helt riktig. Det
numera ganska sällsynta adjektivet
skär betyder "ren, obefläckad":
"Så tvår sig anden ren och skär/ I
ordets djup, det klara" (Runeberg).

Oskärad betyder egentligen
"orenad", men förekommer nume-
ra ganska ofta i den oriktiga bety-
delsen "icke nedsmutsad". Sam-
manhanget i Ekelöfs dikt (med
motsättningen **huvudlös, armlös** —
ändå **oskärad**) tyder på att han med
oskärad avser "icke nedsmutsad,
icke befläckad".

Carl-Eric Thors

Torsdag med THORS

Hbl 17.9.81

FÖRRIGA GUMMAN och
INT' EN SPITO är fin-
landssvenska uttryck som
kan vara nog så förvirran-
de för en rikssvensk. Här
utredes prof. Thors deras
ursprung.

En läsare i Sverige har fäst sig vid
ett par uttryck som han funnit i
finlandssvenskan. Det första är ett
som jag tror läsarna i Finland känner
igen (i princip): **förriga** i uttryck
som "sa förriga gubben", "som
den förriga gumman klagade".

Förriga (tidigare också: **förra**) i
sådana uttryck finns uteslutande i
finlandssvenskan. Det är en återgiv-
ning av finskans **entinen** "före" i
motsvarande användning och kan
närmast återges med "gubben eller
gumman" i historien", "(gubben
eller gumman) som folk hört om"
och dylikt.

Det andra uttrycket, **söder om
landsvägen**, känner jag inte i något
finlandssvenskt sammanhang, utan
bara i den rikssvenska användning-
en: "i södra Skåne" egentligen
"söder om landsvägen Malmö-
Ystad". Däremot förekommer ut-
trycket **norr om landsvägen**, i
Österbotten med syftning på land-
skapets norra del. Jag skall senare
återkomma till uttrycket **söder om
landsvägen**.

En annan frågande presenterar
följande spørsmål: "Vad betyder
skräckfull i uttrycket Kattpiskaren
var stor och såg skräckfull ut?"

Ordet **skräckfull** har, som man
ganska lätt märker, i citatet betydel-
sen "skräckinjagande". Det intres-
santa är, att ordet inte sällan hade
den innebörden ännu i 1800-talets
svenska.

En åländsk läsare har uppmärks-
ammat uttrycket **int' ett spito**.

Int' en spito (med kort i och
artikeln en) finns på flera håll, på det
finländska fastlandet i betydelsen
"inte ett gränd, inte en smula".
Spito och det motsvarande riks-

svenska dialektordet **speta** används
också om små, ofta spetsiga föremål
som t.ex. stickor.

En insändare känner förvåning
över ordet **ridning** (i stället för **ritt**).

För mig är **ridning** en helt
naturlig svensk bildning till ordet
rida; **ritt** är egentligen ett tyskt ord,
vilket man kan märka på t-et (**rida**
motsvaras ju av **reiten** på tyska).
Det är alltså inte överraskande att
ridning blivit vanligt i modern
svenska.

Carl-Eric Thors